

TARPTAUTINIS KONKURENCINGUMAS IR JĮ LEMIANTY S VEIKSNIAI EKONOMIKOS NUOSMUKIO LAIKOTARPIU

Gitana Valodkienė¹, Vytautas Snieška²

¹Kauno technologijos universitetas, Lietuva, gitana.valodkiene@ktul.lt

²Kauno technologijos universitetas, Lietuva, vytautas.snieska@ktu.lt

crossref <http://dx.doi.org/10.5755/j01.em.17.2.2188>

Abstract

The paper analyzes the international competitiveness of the multi-dimensional and quite complex phenomenon, his concept of relevance. In many countries, most of the export share of manufacturing output is, therefore, the competitiveness of the industries have a decisive impact on the country's international competitiveness. The analysis of the international competitiveness of the country in scientific publications, the number of factors which lead to some kind of international competitiveness of the country's climate. Key factors determining the competitiveness of human capital, patents, high technology, research and development of innovation through the development, determining the progress of society. Development of the economy is cyclical upturn replace declines, and vice versa, there is a debate in the scientific literature on the impact of the Government of the country's economic development. Because of this contradiction is more than one hundred ongoing scientific debate remains relevant today. According to scientific studies suggest that these countries have more resources to the development of innovative economy is more stable than in other countries that this activity is funding less.

Keywords: competitiveness, innovations, economy, economic growth, competitiveness of industry.

JEL Classification: E32, E61, F44, O3.

Įvadas

Temos aktualumas. Daugėja mokslinių publikacijų tarptautinio konkurencingumo tematika, ypač vykstant integracinės plėtros, rinkų globalizacijos procesams, nemažai diskusijų kyla dėl šios sąvokos sampratos pateikimo. Mokslininkai bando apibrėžti šią sąvoką, tačiau, dėl konkurencingumo plataus panaudojimo įvairiose srityse, vieningos nuomonės neprieita. Konkurencingumo apibūdinimas gan polemiskas, jį sudėtinga vienareikšmiškai nusakyti vien dėl plataus šio termino vartojimo spektro, konkurencingumo sampratą apibrėžia labai įvairių sričių specialistai, nusakydami savo matymą savo srities požiūriu.

Vyrauja nuomonių įvairovė, kai kurie analitikai teigia, kad konkurencinėje kovoje vis tik dalyvauja ir valstybės, kiti nesutaria su šia mintimi ir teigia, jog konkurencija vyksta tik tarp įmonių. Pastarųjų nuomone konkuruoja tik įmonės, nes būtent jos gamina prekes, kurios yra konkurencinės kovos objektas. Nemažai diskusijų kyla ir dėl konkurencingumo didinimo politikos priemonių efektyvaus parinkimo.

Nepaisant nuomonių įvairumo, konkurencingumo reikšmė neišvengiamai išlieka aktuali iki šių dienų, įgaudama savitumą, būdingą kiekvieno ekonominio tarpsnio specifiškumui.

Vyraujanti mokslininkų nuomonių įvairovė skatina diskusiją šia itin aktualia tema. Vienas pagrindinių konkurencingumo elementų – prekė konkuruoja ne tik su šalyje pagamintomis kitomis prekėmis. Prekybai vykstant tarptautiniu mastu, konkuruojama ir su kitose šalyse pagamintomis prekėmis. Kiekviena šalis suinteresuota eksporto plėtra, įėjimu į užsienio šalių rinkas ir įsitvirtinimu jose, šiuo požiūriu atsiranda tarptautinio konkurencingumo aspektas. Neišvengiamai aktualiu tampa ir vyriausybių vaidmuo formuojant tarptautinės prekybos politikos kryptis.

Šalies konkurencingumą nulemia įvairūs veiksniai, jį nagrinėjant skirtingais aspektais, priklausomai nuo šalies išsivystymo lygio, politinės, geografinės padėties bei kitų faktorių. Mažos atviros šalies tarptautinį konkurencingumą nusako augančios gamybos apimtys, BVP augimas, eksporto apimčių augimas, kurių augimą sąlygoja šalies pramonės plėtros galimybės ir tarptautinės prekybos sąlygos.

Kiekvienai valstybei ypač svarbu įgyti ir išlaikyti tarptautinį konkurencingumą ekonomikai esant bet kurioje ciklo fazėje, tačiau ypač tai tampa sudėtinga, kai šalies ekonomika išgyvena nuosmukio periodą, kai mažėja gamybos apimtis, šalyje auga bedarbių, mažėja BVP apimtys, bei krinta kainos.

Ekonomikos nuosmukio laikotarpiu šalies pramonė tampa nepajėgi toliau dalyvauti tarptautinėje konkurencinėje kovoje remdamasi vien žemomis kainomis ir pigia darbo jėga, reikia ieškoti naujų būdų modernizuojant technologijas kurios atitiktų pasaulinį lygį, taip pat diegiant naujas technologijas, bei inovacijas, taip didinant pramonės konkurencingumą.

Straipsnio tikslas yra išanalizuoti tarptautinį konkurencingumą, atskleidžiant esminius jį lemiančius veiksnius ekonomikos nuosmukio laikotarpiu.

Darbas atliktas naudojant mokslinės literatūros analizės, apibendrinimo bei susisteminimo metodiką, statistinių duomenų analizę ir apibendrinimą.

Konkurencingumo aktualumas ir samprata

Konkurencingumo ir ekonomikos nuosmukio laikotarpio problematiką nagrinėjo nemažai autorių (Porter, 1980, 1985, 1990; Pearce, Michael, 1997; Tran Thanh, 1998; Cappelli, 1999; Boschech, 1999; Laszkiewicz, 2002; Garelli, 2005; Jakubavičius, Strazdas, Gečas, 2003; Yoshikawa, Phan, David, 2005; Jucevičius, 2005, 2007; Beniušienė, Svirskienė, 2008; Snieska, 2008; Paullin, 2009; Negoescu, Axinte, Nagit, Iosub, 2009; Snieska, Bruneckiene, 2009; Travkina, Tvaronavičienė 2010) ir kiti. Kaip teigia Travkina ir Tvaronavičienė (2010), šalies konkurencingumas gali būti analizuojamas skirtinguose lygmenyse (mikroekonominiame, mezoekonominiame, makroekonominiame, ir megaekonominiame), taip pat skirtingose sferose (technologija, ekonomika, politika, visuomenė, ir ekologija), ir laiko perspektyvoje (trumpa, vidurinė ir ilga diapazono trukmė).

Konkurencingumo aktualumą bei problematiką autoriai analizavo įvairiais aspektais, Snieska ir Bruneckiene (2009), įvardija konkurencingumą kaip esminę priežastį, lemiančią regiono ekonominio-socialinio plėtojimosi tempus ir rezultatus. Juscius ir Snieska (2008), akcentuoja įmonių socialinės atsakomybės svarbą konkurencinių pranašumų formavimo procesuose. Konkurencingumo vertinimo būdus bei metodus analizavo Snieska ir Šliburytė (2000); Rutkauskas, (2008). Sabonienė (2009), teigia, jog pasiektą pramonės sektoriaus konkurencinį pranašumą tarptautinėse rinkose atspindi užsienio prekybos rezultatai, eksporto ir importo mastai, vertinant pagal atskiras prekių grupes.

Mokslinėje literatūroje konkurencingumas nagrinėjamas tiriant įvairių lygių objektus ir subjektus: valstybę, valstybių sąjungą, miestą šalies ūkio šaką, įmonę ar organizaciją, tam tikrą prekę ar paslaugą (Beniušienė ir Svirskienė, 2008).

Tačiau daugumos analitikų pateikiamuose požiūriuose atsispindi tokie pagrindiniai rinkos elementai, kaip pačios prekės savybės ir tarptautinis konkurencingumo aspektas „1985 m. JAV prezidento patarėjų pramonės konkurencingumo klausimais komisija tautos konkurencingumą apibrėžė kaip „gebėjimą laisvos ir teisingos rinkos sąlygomis gaminti prekes ir teikti paslaugas, kurios atitinka tarptautinių rinkų reikalavimus, kartu išlaikant ir keliant gyventojų realiųjų pajamų lygį“ (Vilpišauskas, 2004).

Nedaug kuo besiskiria EBPO konkurencingumo apibrėžimas kurį pateikia Vilpišauskas (2004): „įmonių, šakų, regionų, tautų ar virš valstybinių regionų gebėjimas lemti palyginti aukštą gamybos veiksmų pajamų ir užimtumo lygį, konkuruojant tarptautinėje rinkoje“.

Kaip teigiama OECD (1998), „tradicinė prekybos teorija išimtinai akcentuoja lyginamojo pranašumo koncepciją, pagrįstą santykinų kainų palyginimu. Makroekonomikos specialistui konkurencingumo sąvoka paprastai asocijuojasi su valiutų kursų pokyčiais. Nors abu šie požiūriai siejami tik su kainos efektais, pramonės organizacijos specialistas greičiausiai įrodinėtų, jog turėtų būti atsižvelgta ir į nekainos aspektus. Pastarieji paprastai yra ignoruojami dėl empirinių įrodymų trūkumo, tuo tarpu vis daugiau literatūros šaltinių akcentuoja produkto diferenciacijos, inovacijų ir rinkos galios vaidmenį formuojant prekybos ir ekonomikos augimo kryptis“.

Kaip matome, dauguma mokslo analitikų sutinka, jog konkurencingumas yra ypatingai sudėtingas savo daugiaaspektiškumu reiškiny, konkurencingumo samprata gan įvairiapusė, ji priklauso nuo taško, iš kurio į šią sąvoką žiūrima, taip pat nuo to, koku tikslu ji yra formuojama.

Tarptautinis konkurencingumas ir jį lemiantys veiksniai

Ilgainiui, įvairiais aspektais analizuojant konkurencingumą vis dažniau pabrėžiama inovacijų, kaip pagrindinio konkurencingumą skatinančio veiksnio, svarba. 2000 m. kovo mėn. Lisabonoje vykusio ES valstybių ir vyriausybės vadovų susitikimo metu, siekiant padidinti ES ekonomikos efektyvumą, ES valstybių bei vyriausybės vadovai parengė strategiją, kurios tikslas — iki 2010 m. paversti Europą sėkmingiausia ir konkurencingiausia žinių ekonomika (European Commission, 2010). Europos komisijos regionų politikoje kaip prioritetinės sritys išskiriama: „...inovacijos ir žinių ekonomika, aplinka ir rizikos prevencija...“ (European Commission 2010).

Dėl susidariusios krizinės situacijos pasaulio mastu iškyla opių inovacijų finansavimo problemų, o šie sunkumai stabdo ekonomikos atsigavimo procesą. Tiek instituciniai, tiek privatūs investuotojai, bei rizikos kapitalo įmonės susiduria su sunkumais pritraukiant reikalingą kapitalą. Kaip pastebi Lerner (2010), „tuo metu aukšto potencialo įmonių entraprenieriai nerimauja dėl sunkumų atgaunant trauką produktų rinkoje“.

Analizuojant pramonės tarptautinį konkurencingumą reikia atsižvelgti į tos šalies ekonominės aplinkos ypatumus. Analizuojant tokių šalių, kaip Lietuva, Estija, Latvija, kurios nėra didelės savo teritorija, bei vartotojų skaičiumi, pramonės technologinius pajėgumus ir gamybos apimtis, reikia orientuotis į tarptautinės prekybos, bei eksporto plėtros ypatumus ir galimybes.

Baltijos ir kai kurių kitų šalių pramonės šakų konkurencingumo pokyčiams turėjo įtakos ekonominės sistemos pasikeitimas, tai dalinai pakeitė pačią konkurencinę aplinką, atsirado naujos kryptys bei tendencijos bendrajame konkurencingumo kontekste. Šalių pramonei persiorientuojant iš esmės, įvyko didelių pokyčių visuose pramonės struktūriniuose lygmenyse. Kalbant apie pramonės struktūrą, labai svarbu tarpusavio santykiai tarp pačių pramonės šakų bei kitų ekonomikos sektorių, tokių, kaip paslaugų sektorius.

Kaip parodė atlikti tyrimai, didžiausią Lietuviškų prekių eksporto dalį sudaro būtent šalies pramonės gaminiai, kurie ir užtikrina Lietuvos konkurencingumą tarptautinėse rinkose. Būtent pramonės sektorius didžia dalimi ir nulemia visos šalies konkurencingumą. Šiam sektoriui tenka pagrindinis vaidmuo užtikrinant tolygų bei aukštą ekonominio augimo tempą, bei aukštą pragyvenimo lygį Lietuvoje. Todėl būtent šio sektoriaus plėtrai turi būti sudarytos palankios sąlygos, kad pramonės įmonės galėtų pasiekti aukštą konkurencingumo lygį. Šalies pramonės sektorių didžia dalimi įtakoja konkurencinė aplinka bei šios aplinkos sąlygos, ryšys tarp įmonių, jų darbuotojų, ypatingai geografinė aplinka (Krugman, 1994; Porter, 1990) ir konkurencinė politika, kurią formuoja šalies vyriausybė. Šalies vyriausybės įtaką mokslininkai gan dažnai vertina nepalankiai (Porter, 1990).

Europoje „vyriausybės intervencija į pramonės šakų vystymąsi buvo pasiekusi piką ankstyvaisiais 1950- taisiais, šis intervencijos periodas siejamas su pokario laikotarpio pramonės atstatymu ir 1970- tųjų metų vidurio naftos krize. 1960 – tųjų metų laikotarpiu Europos pramonės politikos pagrindinis tikslas buvo pasivyti technologiškai labiau pažengusias Jungtines Amerikos Valstijas ir keliančią grėsmę Japoniją. 1980 – tieji buvo reglamentavimo panaikinimo ir privatizacijos laikotarpis“ (Andreosso, Jacobson, 2005).

Šie autoriai rašo, kad „Vokietijoje yra požiūris, kad vyriausybės vaidmuo yra užtikrinti reikiamą struktūrą arba klimatą, laidų inovacijoms ir firmų investicijoms. Vyriausybė yra tam, kad užtikrintų bazę tyrimams, bet ne tiesiogiai tyrimus konkrečiai firmai; pozityvi finansinė pagalba (vyriausybės subsidija), ir „laimėtojų parinkimo“ strategija turi būti daugiau išimtis, nei taisyklė. Protekcijos naujoms pramonėms neturi būti leidžiamos. Didžiosios Britanijos požiūris yra artimas Vokietijai tuo, kad propaguoja visiškos laisvės suteikimą firmoms. Didžiosios Britanijos vyriausybė labai stipriai išitraukė į tiesioginę paramą tyrimams, nukreiptiems į technologijų vystymą“ (Andreosso, Jacobson, 2005:495).

Kaip pastebime, vyriausybės vaidmuo, siekiant sudaryti palankias sąlygas aukštam šalies įmonių konkurencingumo lygiui, turi būti labai saikingas.

Kaip teigia Lerner (2010), „Per pastaruosius metus valstybės įsikišimas stimuliuoti ekonomiką tapo rutina, beveik laukiamas, tačiau daugelio išsivysčiusių šalių ekonomikos išlieka trapi. Grėsmingai artėja masinė skola, išlieka nestabilios akcijų rinkos ir susirūpinimas nedarbu, infliacijos pavojus, o besiblaškančios pagrindinės pramonės šakos ir toliau pakerta vartotojų pasitikėjimą. Nors tam tikrose rinkose yra atsigavimo ženklų, svarbiausi sektoriai, pvz. būsto, tebėra priklausomi nuo vyriausybės paramos.“

Kiekvienos šalies vyriausybė priima vienokius ar kitokius sprendimus tarptautinio konkurencingumo klausimais, kurie dažniausiai siejasi su šalies pramonės plėtra. Kaip teigia Porter (1990), šalies konkurencingumas nusakomas įvairiai, dažnai jis apibūdinamas pagal makroekonominis reiškinius, tokius kaip valiutos kursas, palūkanų norma ar valstybės skola. Kartu jis aiškina ir apie kitas galimas šalies konkurencingumo dimensijas – nacionalinis produktyvumo lygis, nuolatinis šalies tobulinimas ir pan.

Kaip parodė atlikti tyrimai, galime teigti, jog šalies tarptautinio konkurencingumo dinamikos veiksniai tarpusavyje yra susiję su ekonomikos cikliškumu, o ekonomikos cikliškumas susijęs su šalies pramonės plėtros dinamika, kitaip tariant, su gamybos apimčių plėtros pokyčiais. Ekonomikai praėjus aukščiausią pakilimo tašką, prasideda ekonomikos nuosmukio fazė. Ekonomikai esant šioje būsenoje keičiasi ekonominį aktyvumą charakterizuojančių rodiklių svyravimai. Analizuojant šalies konkurencingumą įvairiais aspektais, tarp lemiamų faktorių svarbią vietą užima paklausos konkurencingumas. „Santykis tarp šalies gamybos (ar prekybos) struktūros ir pasaulio paklausos sudėties taip pat gali būti svarbus konkurencingumui. Kuo geriau šios pusės atitinka viena kitą, tuo geresnio šalies vystymosi galima tikėtis, ir atvirkščiai“ (Fagerberg, Knell ir Srholec, 2004).

Sutrikus pusiausvyrai tarp paklausos ir pasiūlos, kai ekonomikos nuosmukis įgauna didėjantį greitį iki pat žemiausio šios fazės taško – krizės, paklausa tendencingai mažėja. Bendrosios paklausos pokyčiai grandinine reakcija persiduoda kitiems ekonomikos rodikliams.

Mažėjant paklausai, mažėja ir investicijos, vadinasi, mažėja bendrojo nacionalinio produkto apimtis, o tai visų pirma įtakoja darbo rinką, kuri yra jautriausia ir gan specifinė grandis šioje ekonominių veiksnių grandinėje. Augantis nedarbas vis labiau mažina vartojimą, dėl to gamyboje auga atsargų kiekis, gamintojai priversti mažinti kainas, mažėjančios pardavimų apimtys didina sandėliavimo sąnaudas. Nuosmukiui esant ne tik šalies, tačiau ir didesniu mastu, mažėja eksporto apimtys, nepilnai išnaudojami gamybos pajėgumai, žlunga smulkus ir vidutinis verslas, konkurencinėje kovoje išsilaiko tik stambios įmonės.

Dėl kokių priežasčių susidaro ekonominės krizės, ekonomistai aiškina įvairiai: klasikinės liberaliosios teorijos šalininkai pasisako už natūralų ekonomikos savireguliaciją, jų nuomone žmogaus kišimasis tik pažeidžia ekonominio vystymosi mechanizmą; neoliberaliosios teorijos šalininkai pritaria valdžios kišimuisi reguliuojant šalies ekonomiką.

Kaip parodė atlikti tyrimai, veiksnių, nusakančių tarptautinį konkurencingumą, diapazonas gan platus (1 lentelė), mokslininkai, savo publikacijose pateikdami konkurencingumo modelius bei konkurencingumo teorijas, tarptautinio konkurencingumo dinamikos veiksnius pateikia gan įvairiai.

1 lentelė. Veiksniai lemiantys konkurencingumą ir ekonomikos augimą

Autorius	Veiksniai
Solow, R. M. (1956)	Kapitalas ir technologiniai pokyčiai
Schumpeter, Joseph A. (1950); Gould, D., & M., Ruffin, R. J. (1993); Tan, Ch. L., & Nasurdin, A. M. (2010)	Inovacijos
J. L. Furman ir S. Stern (2001)	Technologinės inovacijos
OECD (2003)	Informacinės komunikacinės technologijos
Jakubavičius, A., Strazdas R., & Gečas, K. (2003)	Žinios, inovacijos, naujos verslo strategijos
Garelli, S. (2005)	Ekonomikos veikimas, vyriausybės efektyvumas, verslo efektyvumas ir infrastruktūra
Alfaro, L. (2003); Čegyte, O., & Miečinskienė, A. (2009)	Tiesioginės užsienio investicijos
Marburger III, J. H. (2005)	Moksliniai tyrimai ir technologijų plėtra, informacinės technologijos
Hanushek, E. A., & Wößmann, L. (2007)	Išsilavinimas, švietimas
Beniušienė, I. Svirskienė, G. (2008)	Inovacijos, technologijos, kokybė ir kaina
European Commission (2010)	Standartizacijos ir suvienodinimo procesai

Stéphane Garelli (2005), savo “konkurencingumo kube” išskiria šiuos keturis konkurencingumo veiksnius, kurių pagrindu formuojasi šalies konkurencingumas pasaulinio konkurencingumo kontekste. Tai ekonomikos veikimas, vyriausybės efektyvumas, verslo efektyvumas ir infrastruktūra. Autorius taip pat išskiria keturias konkurencingumo strategijas: agresyvumo – patrauklumo, artimumo – globalumo, turtų – procesų, rizikavimo – socialinės darnos.

Nusakant šalies tarptautinį konkurencingumą pagal Garelli (2005), ”konkurencingumo kubas” apima labai platų diapazoną veiksnių, nusakančių konkurencingumą.

Konkrečios šalies atveju išanalizuoti šių keturių veiksnių, kurie apima virš trijų šimtų faktorių poveikį konkurencingumui, yra labai sunku. Atliekant siauresnės apimties šalies konkurencingumo tyrimus paprastai susiduriama su duomenų trūkumu bei kitomis problemomis, todėl šio modelio praktinis taikymas būtų gan sudėtingas. Remiantis šiuo modeliu šalies konkurencingumą galima būtų įvertinti gan preliminariai. Apibūdinamas konkurencingumą, Garelli (2005), įvardija ekonominių žinių, tyrimų ir politikos veiksnius. Iš to galima spręsti, jog būtent šiuos veiksnius S. Garelli išskiria kaip lemiančius.

Kitokį tarptautinio konkurencingumo veiksnių ketvertą išskiria Fagerberg, Knell ir Srholec (2004). Autorių nuomone, šalies konkurencingumą lemia: technologinis konkurencingumas, gebėjimų konkurencingumas, kainos konkurencingumas, paklausos konkurencingumas.

Mokslinėje literatūroje tiek kalbant apie konkurencingumą bendrąja prasme, tiek liečiant šalies pramonės šakų konkurencingumo raidą, kaip pagrindinius veiksnius, lemiančius konkurencingumo pokyčių tendencijas viena ar kita kryptimi, įvardijami tokie rodikliai, kaip: gamybos apimčių augimo ar lėtėjimo tempai, darbo našumas, pardavimų apimtys tiek vidaus tiek užsienio rinkose, inovacijų, pažangių technologijų diegimas, sukuriamos pridėtinės vertės apimtys, pramonės produkcijos dalis BVP struktūroje, užimtumas ir kiti veiksniai. Negalima būtų paneigti šių veiksnių įtakos pramonės šakų konkurencingumo

pokyčiams, tačiau pagrindinis, bei lemiamas momentas yra viename pagrindiniame, visose veiklos grandyse dalyvaujančiame veiksnyje – darbo jėgoje bei jos kompetencijoje.

Investicijos į mokslą – vienas svarbiausių pramonės, tuo pačiu ir šalies išlikimo bei sėkmės garantų. Kaip teigia Garelli (2005), švietimo politika kelia įgūdžius ir kompetencijas visoje ekonomikoje. Nematerialinių išteklių reikšmę žinių ekonomikoje, tokių, kaip kompetencija, žinios, kūrybingumas, darbuotojų motyvacija akcentuoja, Snieska, Draksaite, (2007), Snieska (2008).

Žmogiškojo kapitalo ištekliai - tai vienas pagrindinių ramsčių, palaikančių šalies ekonominį augimą, taip pat ir konkurencingumą, žiniomis grįstame pasaulyje. Analizuojant konkurencingumą šiandieninėje, žiniomis grįstoje visuomenėje, vykstant žinių cirkuliacijos procesams, požiūriu vienos šalys laimi, kitos dėl proto nutekėjimo pralaimi (Daugeliene, Marcinkeviciene, 2009).

Tačiau tai neišvengiamai natūralus procesas, turintis ne vien neigiamą, tačiau ir teigiamą pusę, suteikiant galimybę dalintis mokslinėmis patirtimis tarp šalių, taip teikiant naudą visuomenei, suteikiant platesnes galimybes studijuoti, dirbti, gyventi.

Lietuvoje darbuotojų kvalifikacijos kėlimas daugiau aktualus prekybos ir paslaugų sektoriuose, ir mažiau aktualus pramonės sektoriuose, todėl kvalifikuotų darbuotojų trūkumas neigiamai įtakoja pramonės šakų konkurencingumą.

Tarptautinį konkurencingumą nulemia tiek infrastruktūra, vyriausybės efektyvumas, tiesioginės užsienio investicijos, kokybė ir kaina, tiek veiksniai kurie sąlygoja inovacijų plėtrą: MTTP, žmogiškojo kapitalo ištekliai moksle ir technologijose, patentai, aukštosios technologijos. Mokslinėse publikacijose įvardijant vienus ar kitus veiksnius kaip lemiamus, didinant šalies tarptautinį konkurencingumą, įvardijama ir inovacijos, kurių lemiamas vaidmuo išryškėja ypač ekonomikos nuosmukio laikotarpiu. Tokių šalių, kaip Švedija, Suomija, Vokietija, ar regionų, kurie investuoja į inovacinę plėtrą, ekonominiai rodikliai ženkliai geresni ir lengviau atlaiko ekonomikos nuosmukius (2 lentelė).

2 lentelė. Inovatyviausi pasaulio šalių regionai 2011 metais (McIntyre, Stockdale & Sauter, (2011))

Šalis	Išlaidų MTTP santykis su BVP, %, šalyje	Inovatyviausias šalies regionas	Išlaidų MTTP santykis su BVP, %, regione	Perspektyviausios pramonės šakos, kuriose koncentruojamos MTTP investicijos
JAV	2	Massachusetts valstija	5,5	Biotechnologijų; sveikatos apsaugos
Suomija	2,5	Šiaurės Suomijos regionas	4,3	Technologijų
Švedija	2,6	Pietų Švedijos regionas	3,9	Elektronikos
Anglija	1,2	Rytų regionas	3,6	Elektronikos; biochemijos
Korėja	2,5	Sostinės regionas	3,6	Automobilių
Vokietija	1,7	Baden-Württemberg regionas	3,5	Automobilių; elektronikos
Austrija	1,7	Styria regionas	2,6	Švariosios technologijos
Prancūzija	1,3	Vidurio –Pirėnų regionas	2,6	Aviacijos kosminė; mobiliosios technologijos
Čekija	1	Centro Bohemios regionas	2,5	Automobilių
Olandija	1	Pietų Olandija	2,1	Elektronikos

Kaip parodė atlikti tyrimai, ekonominį ciklą įtakoja daug veiksnių, ir bet kurio iš jų pasikeitimas gali duoti impulsą gamybos aktyvumui, kuris įtakotų naujo ekonominio ciklo pradžią. Tačiau kaip vienas pagrindinių veiksnių, periodiškai verčiančių atsinaujinti ekonomiką, yra inovacijos. McCraw (2006), analizuodamas Schumpeter, inovacijas įvardija kaip akivaizdų visos nacionalinės ekonomikos pažangos impulsą.

Išvados

Konkurencingumas - daugiaaspektė, plačiai vartojama sąvoka, apimanti jį lemiančius veiksnius bei analizuojamą aplinką duotuoju momentu. Remiantis atliktais tyrimais galima teigti, jog konkurencija vyksta

tarp atskirų šalių įmonių pagaminamos produkcijos, todėl ir tarptautinio konkurencingumo momentas pasireiškia būtent vykstant tarptautinei prekybai per eksporto apimčių kitimo rodiklius.

Mokslinėje literatūroje išskiriami įvairūs tarptautinį konkurencingumą lemiantys veiksniai tokie kaip: ekonomikos veikimas, vyriausybės efektyvumas, verslo efektyvumas, infrastruktūra, tiesioginės užsienio investicijos, kokybė, kaina, standartizacijos ir suvienodinimo procesai, informacinės technologijos, tačiau kaip pagrindinius veiksnius galima išskirti: MTTP, žmoniškąjį kapitalo išteklius, patentus, aukštasias technologijas, kurių dėka vyksta inovacijų plėtra šalių pramonėse.

Visais ekonomikos ciklo tarpsniais ekonominių stabilumą išlaiko tos, šalys kurios nuolat investuoja į inovacinę įmonių veiklą, o ypač šių investicijų teigiama pusė tampa akivaizdi ekonomikos nuosmukio laikotarpiu.

Literatūra

1. Alfaro, L. (2003). Foreign Direct Investment and Growth: Does the Sector Matter? Harvard Business School, p. 1-31. [žiūrėta 2011-11-06]. Prieiga per internetą: <<http://www.people.hbs.edu/lalfaro/fdisectorial.pdf>>.
2. Andreosso, B., Jacobson, D. (2005). Industrial economics & organization a European perspective. Berkshire: McGraw-Hill Education, 2005, 602 p.
3. Beniušienė, I. Svirskienė, G. (2008). Konkurencingumas: Teorinis aspektas. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*. 4(13), 32-40.
4. Boschechas, R. (1999). Prekybos valdymas ir regionalizacija. *Efektivi vadyba*, V(34), 4p. [žiūrėta 2011-12-03]. Prieiga per internetą: <<http://archyvas.vz.lt/news.php?strid=1109&id=309746>>.
5. Cappelli, P. (1999). Kaip įgyti pranašumo? *Efektivi vadyba*, V(10), 6p. [žiūrėta 2011-11-21]. Prieiga per internetą: <<http://archyvas.vz.lt/news.php?id=305122&strid=1109&rs=0&ss=1&y=19990315>>.
6. Čegyūtė, O., & Miečinskienė, A. (2009). Tiesioginių užsienio investicijų poveikio tyrimas. *Mokslas – Lietuvos ateitis*, 1(3), 9-12. [žiūrėta 2011-12-14]. Prieiga per internetą: <www.mla.vgtu.lt/index.php/mla/article/download/142/pdf>.
7. Daugeliene, R., & Marcinkeviciene, R. (2009). Brain Circulation: Theoretical Considerations. *Inžinerine Ekonomika-Engineering Economics*, (3), 49-57.
8. European Commission (2010). Enterprise and Industry. Policies. Industrial competitiveness. [žiūrėta 2011-12-12]. Prieiga per internetą: <<http://ec.europa.eu/enterprise/policies/industrial-competitiveness/>>.
9. Fagerberg, J., Knell, M.; Srholec, M. (2004) .The Competitiveness of Nations: Economic Growth in the ECE Region. Seminar, Competitiveness and Economic Growth in the ECE Region, p. 1-31. [žiūrėta 2011-12-06]. Prieiga per internetą: <http://folk.uio.no/janf/downloadable_papers/040329_UNECE_FagerbergKnellSrholec_SurveyVersion.pdf>.
10. Garelli, S. (2005). Competitiveness of nations: the fundamentals. *IMD World Competitiveness Yearbook*, 2005, p. 608-619.
11. Gould, D., & M., Ruffin, R. J. (1993). What Determines Economic Growth? *Economic Review – Second Quarter* 1993. Federal Reserve Bank of Dallas, (38), 25-40.
12. Hanushek, E. A., & Wößmann, L. (2007). Education Quality and Economic Growth. The International Bank for Reconstruction and Development / The World Bank.
13. Yoshikawa, T., Phan, PH., & David, P. (2005). The impact of ownership structure on wage intensity in Japanese corporations. *Journal of Management*, 31(2), 278-300.
14. Jakubavičius, A., Strazdas R., & Gečas, K. (2003). Inovacijos. Procesai, valdymo modeliai, galimybės. Vilnius: Lietuvos inovacijų centras, 2003, p. 97.
15. Jucevičius, R., Jucevičius, G., Kriaučionienė, M., & Šajeva, S. (2005). Lietuvos ekonomikos augimo ir konkurencingumo šaltinių (veiksnių) kompleksinė studija, 270 p. [žiūrėta 2011-11-09]. Prieiga per internetą: <www.ukmin.lt/lt/strategija/doc/Kompleksine%20studija-2006_03_09galutine.doc>.
16. Jucevičius R. 2007. Lietuvos ekonomika Europoje ir globalioje erdvėje. Nacionalinė verslo sistema – atsakas į naujus iššūkius. Lietuvos respublikos ūkio ministerija, Vilnius. p. 233–237.
17. Juscius, V. & V. Snieska (2008). Influence of Corporate Social Responsibility on Competitive Abilities of Corporations, *Inžinerine Ekonomika-Engineering Economics*(3), 34-44.
18. Krugman, P., (1994). Competitiveness: A Dangerous Obsession. *Foreign affairs*. 73(2), 28-44. [žiūrėta 2011-12-14]. Prieiga per internetą: <http://www.ucema.edu.ar/~agaletto/krugman_competitiveness.pdf>.
19. Laszkiewicz, M. (2002). Plant floor optimization: Asset management in the new economy. *ISA 2002 Technology Update, LVII, PT 1 Book Series: Technical Papers of ISA*, 422, 323-327.

20. Lerner, J. (2010), Innovation, Entrepreneurship and Financial Market Cycles, *OECD Science, Technology and Industry Working Papers*, 1-58. <http://dx.doi.org/10.1787/5kmjp6nt8rr8-en>. [žiūrėta 2011-12-20]. Prieiga per internetą: <<http://www.oecd-ilibrary.org/docserver/download/fulltext/5kmjp6nt8rr8.pdf?expires=1321111144&id=id&acname=guest&checksum=8C188C36B2BF92AD5E2D6490869591C6>>.
21. Marburger III, J. H. (2005). Wanted: Better Benchmarks. *Science*, 308(20), 1087-1087.
22. McCraw, T. K. (2006). Prophet of Innovation: Joseph Schumpeter and Creative Destruction, Cambridge: Harvard University Press, 719 p.
23. McIntyre, D. A., Stockdale, Ch. B., & Michael B. Sauter (2011). The Most Innovative Places In The World Insightful Analysis and Commentary for U.S. & Global Equity Investors. [žiūrėta 2011-12-23]. Prieiga per internetą: <<http://247wallst.com/2011/05/06/the-most-innovative-places-in-the-world/#ixzz1OIaTiDfQ>>.
24. Negoescu, F., Axinte, E., Nagit, G., & Iosub, A. (2009). Innovative Solutions Creates Environmental Advantages. *Environmental Engineering and Management Journal*, 8(5), 1191-1197.
25. OECD (2003). ICT and Economic Growth: Evidence From OECD Countries, Industries and Firms. OECD Publications Service, Paris, 100 p.
26. OECD Proceedings (1998). The Competitiveness of Transition Economies, Paris, 6 p. [žiūrėta 2011-11-30]. Prieiga per internetą: <<http://www.ecsocman.edu.ru/data/974/674/1219/cover.pdf>>.
27. Paullin, M. (2009). State of the PM Industry in North America-2009. *International Journal of Powder Metallurgy*, 45(4), 23-26.
28. Pearce, J. A., & Michael, S. C. (1997). Marketing strategies that make entrepreneurial firms recession-resistant. *Journal of Business Venturing*, 12(4), 301-314.
29. Porter M. E. (1980). Competitive Strategy: Techniques for Analyzing Industries and Competitors. New York: The Free Press. 396 p.
30. Porter, M. E. (1985). Competitive Advantage: Creating and Sustaining Superior Performance. New York: The Free Press. 557 p.
31. Porter, M. E. (1990). The Competitive Advantage of Nations. Harvard Business Review. 90211.
32. Travkina, I., & Tvaronavičienė, M. (2010). An investigation into relative competitiveness of international trade: the case of Lithuania. 6th International Scientific Conference Business and Management 2010, 504-510.
33. Tan, Ch. L., & Nasurdin, A. M. (2010). Knowledge Management Effectiveness and Technological Innovation: An Empirical Study in the Malaysian Manufacturing Industry. IBIMA Publishing. *Journal of Mobile Technologies, Knowledge and Society*, Vol. 2010, Article ID 428053, 13p. DOI:10.5171/2010.428053. [žiūrėta 2011-11-03]. Prieiga per internetą: <<http://www.ibimapublishing.com/journals/JMTKS/2010/428053/428053.pdf>>.
34. Tran Thanh, L. (1998). On the 1997 financial crisis in East- and South-east Asia. *Ekonomicky Casopis*, 46(5), 695-714. Electronic Library of Scientific Literature. [žiūrėta 2011-12-20]. Prieiga per internetą: <<http://www.sav.sk/journals/ekoncas/ekon598.htm#5>>.
35. Rutkauskas, A. V. (2008). On the sustainability of regional competitiveness development considering risk. *Technological and Economic Development of Economy*, 14(1), 89-99.
36. Sabonienė, A. (2009). Lithuanian Export Competitiveness: Comparison with other Baltic States. *Inžinerinė Ekonomika-Engineering Economics*(2), 49-57.
37. Schumpeter, Joseph A. (1950). Capitalism, Socialism and Democracy (3rd edition). London: Allen and Unwin. [žiūrėta 2011-11-12] prieiga per internetą: <<http://www.mtsu.edu/~ccb3g/josephschumpeter.pdf>>.
38. Snieška, V., Šliburytė, L. (2000). Konkurencijos tyrimas ir konkurencingumo valdymo informacinio aprūpinimo sistema. *Inžinerinė ekonomika*, 2(17), 43-47.
39. Snieska, V., & Draksaite, A. (2007). The Role of Knowledge Process Outsourcing in Creating National Competitiveness in Global Economy. *Inžinerinė Ekonomika-Engineering Economic*(3), 35-41.
40. Snieska, V. (2008). Research into International Competitiveness in 2000-2008. *Inžinerinė Ekonomika-Engineering Economics*(4), 29-41.
41. Snieska, V., Bruneckienė, J. (2009). Measurement of Lithuanian Regions by Regional Competitiveness Index. *Inžinerinė Ekonomika-Engineering Economics*(1), 45-57.
42. Solow, R. M. (1956). A Contribution to the Theory of Economic Growth. *The Quarterly Journal of Economics*, 70(1), 65-94.
43. Vilpišauskas, R. (2004). Tarptautinis konkurencingumas ir Lietuvos eksporto politika. *Pinigų studijos*, 1, 54-69.